

IV Міжнародна науково-практична конференція “Integration of scientific bases into practice”, 12-16 жовтня 2020 р., Стокгольм, Швеція

**Педагогічні науки**

## **ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Рідель Тетяна Миколаївна,**

канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Сумський національний аграрний університет,

[tridel@ukr.net](mailto:tridel@ukr.net)

Можливості навчання іноземної мови у нелінгвістичному закладі вищої освіти (ЗВО) розширюються з кожним роком: зміцнюється матеріально-технічна база закладів вищої освіти; у процес навчання все активніше впроваджуються нетрадиційні технології, мультимедійні засоби навчання; у викладачів з'являється все більше можливостей використовувати різноманітні автентичні джерела, посібники і т.і. Одночасно зростає престиж предмету: з входженням України у світовий економічний і культурний простір звичайними стають ділові та туристичні поїздки за кордон; все більше іноземних компаній відкривають свої філії і офіси в українських містах. Студенти нелінгвістичних ЗВО, майбутні фахівці, чітко розуміють, наскільки володіння іноземною мовою може розширити їх можливості в подальшому працевлаштуванні та просуванні по службі. Це видно з результатів анкетування студентів, яке автор статті регулярно проводить на початку курсу навчання у ЗВО. Переважна більшість студентів вибирають позитивну відповідь на перше запитання анкети про те, чи необхідне вивчення іноземної мови у нелінгвістичному ЗВО. На інші питання («Чому я вивчаю іноземну мову?») понад 80% вибирають відповідь: «Знання мови необхідне для успішної роботи, кар'єри». (Інші запропоновані студентами відповіді: а) вона є необхідною, тому що входить в програму навчання у ЗВО; б) для туризму, спілкування; в) для роботи в Інтернет; г) для знайомства і кращого розуміння культури інших народів).

Отже, складається, здавалося б, досить сприятлива ситуація для навчання іноземної мови студентів нелінгвістичних ЗВО: у викладачів поліпшуються можливості викладання; предмет надзвичайно затребуваний, і студенти, розуміючи це, хочуть його вивчати. Проте, як показує практика, проблема якості навчання іноземної мови залишається як і раніше актуальною. Головною причиною викладачі називають низьку мотивацію студентів. Чому ж зацікавлені у вивченні предмета першокурсники поступово переходять в розряд пасивних, байдужих слухачів? Відповідь, як виявляється, треба шукати в аналізі задоволення внутрішніх потреб студентів, в пошуку провідних, домінуючих мотивів діяльності студентів. Очевидно, такі мотиви не будуть однакові для різних людей, і це буде змушувати педагогів, зацікавлених у

результатах своєї праці, шукати індивідуальні підходи до навчання студентів. Проте, багаторічна робота з молоддю, спостереження і аналіз розвитку і просування студентів в навчанні, дозволяє автору статті стверджувати, що провідними мотивами для більшості молодих людей є все-таки пізнавальні мотиви і мотиви досягнення. Яким би затребуваним і необхідним не був предмет вивчення, якщо студенти не бачать свого прогресу в опануванні ним, не відчують своєї успішності, інтерес до вивчення даного предмета неминуче згасає. Отже, для організації ефективного навчання студентів і підвищення якості навчання головні зусилля за доцільне спрямовувати спочатку не на обсяг необхідних знань, якими повинні оволодіти студенти, а на характер їх діяльності, на залучення їх до навчального процесу, на формування позитивного ставлення до предмету через задоволення потреб в досягненні і пізнанні. Досвід роботи автора статті показує, що студенти, у яких під час навчання мотиви пізнання і досягнення, що постійно підживлюються протягом навчального процесу, не згасають, навчаються із задоволенням і в підсумку опановують іноземною мовою на досить високому рівні. Важливий також той факт, що багато хто з випускників відчули свій успіх і просування у вивченні іноземної мови, сповнені рішучості і оптимізму продовжувати навчання самостійно. Саме мотиви пізнання і досягнення підвищують працездатність студентів, змушують їх виконувати численні вправи, заучувати десятки і сотні слів, виконувати неминучу рутинну роботу, нагородою за яку буде успіх і усвідомлення: «Я зміг це зробити!»

Як же зберегти мотивацію студентів, якщо багато хто з них приходять у нелінгвістичний ЗВО з досить низьким рівнем знань і будь-яке завдання стає для них, часом, непереборним? Звісно ж, що серед навичок, необхідних для успішного формування студентами комунікативної компетенції, слід, в першу чергу, розвивати навички розуміння усних та письмових текстів. Важливість полягає не тільки в тому, що розуміння призводить до реалізації комунікативних намірів і поповненню знань студента. Актуальність полягає також в тому, що від розуміння залежить успіх навчального процесу в цілому, мотивація діяльності студента. Розуміючи все складніші усні або письмові тексти в процесі навчання, студенти відчують своє просування, успішність в процесі оволодіння іноземною мовою, що викликає у них почуття задоволення, впевненості в своїх силах і бажання долати нові труднощі. Діяльність студентів стає все більш цілеспрямованою і наповненою змістом. І навпаки, переконуючись раз по раз, що зміст тексту або висловлювання залишається недоступним, спотикаючись об кожне слово або граматичне явище, студенти розчаровуються в процесі навчання: мета навчання їм здається недосяжною, робота безглуздою, мотивація навчальної діяльності різко падає. Для реалізації комунікативного підходу в навчанні, який зазвичай вимагає великих зусиль з боку студентів, дуже важливо підтримувати у них це почуття оптимізму, впевненості в своїх силах, відчуття своєї успішності. Очевидно, це зажадає від викладача диференційованого підходу до кожної групи і до кожного студента з тим, щоб процес навчання відповідав рівню розвитку їх індивідуальних навичок розуміння, їх інтересам, здібностям, рівню мовної підготовки.

Іншим важливим фактором для підтримки оптимізму і високої мотивації студентів в навчанні є усвідомлення ними деяких принципів навчання. Щодо досвіду розуміння текстів є необхідним пояснити студентам, що під час оволодіння мовою обсяги інформації, що стає зрозумілою, будуть поступово збільшуватися, на поточній ж стадії навчання від студентів не вимагається детального розуміння – набагато важливіше уловити сенс висловлювання, тексту в цілому. Для цього необхідно розвивати навички використання вербальних і невербальних стратегій для компенсації прогалин у знанні мови, формування стратегічної компетенції. Викладач якраз і покликаний допомогти їм у цьому.

Розвиваючи навички розуміння, необхідно брати до уваги фактори, які беруть участь в процесі розуміння. Процес розуміння – це процес взаємодії між тим, що студент читає або чує, і його фоновими знаннями та досвідом. Отже, важливими є не тільки знання граматики і словника мови, що вивчається, але і знання про світ, і знання конкретної теми тексту або повідомлення: чим краще студенти знають тему, тим вище їх здатність передбачити, а потім зрозуміти зміст тексту або висловлювання. Викладач повинен враховувати ці фактори при побудові процесу навчання, а саме при виборі текстів і завдань до них. Ключовими моментами при виборі текстів можуть бути наступні:

- чи сподобається текст певній групі студентів (за різними критеріями);
- чи містить текст інформацію, яку студенти зможуть співвідносити зі своїм досвідом;
- чи містить текст окремі невідомі елементи для стимулювання допитливості і цікавості;
- чи містить текст будь-яку фонову інформацію, яку студенти зможуть обговорити;
- чи підходить текст для обраної стратегії навчання;
- чи є текст автентичним, природним і ін.

Завдання, які використовуються з метою розвитку навичок розуміння, можуть бути розділені на три групи:

- завдання, що передують аудіюванню / читанню;
- завдання, які здійснюються під час аудіювання / читання;
- завдання, що виконуються після аудіювання / читання.

Завдання, що виконуються перед аудіюванням / читанням тексту, стимулюють інтерес студента, допомагають активізувати фонові знання, передбачити зміст тексту. Виконуючи такі завдання, викладач вирішує дві задачі: він організовує непідготовлені висловлювання студентів, спонукаючи їх обмінятися досвідом, думками, а з іншого боку, готує їх до розуміння тексту. Подібні завдання можуть виконуватися парами, групами або цілим класом.

Для поліпшення сприйняття тексту, що пропонується для аудіювання, доцільно повідомити студентам, який тип тексту вони будуть слухати, представляючи всю необхідну фонову інформацію, яку студенти отримали б в реальних умовах. Якщо є можливість, студентам пропонують фотографії, малюнки або інші ілюстрації, пов'язані зі змістом тексту; викладач може

підготувати список ключових слів, що зустрічаються в тексті, і організувати роботу зі складання учнями своїх версій тексту.

Завдання, які студенти виконують під час аудіювання, з одного боку, контролюють розуміння, а з іншого боку, активізують їх увагу. В першу чергу, це можуть бути різноманітні питання, які викладач задає в паузах між прослуховуванням частин тексту; на розпізнавання типу тексту (розповідь, новини, реклама, інтерв'ю та інше), складу людей, що говорять (їх вік, рід занять, тип взаємин, їх місцезнаходження та ін.) Практика показує, що ефективними для розвитку навичок розуміння і підвищення мотивації при аудіюванні є завдання на виконання інструкцій: наприклад, студенти не просто слухають текст, а одночасно заповнюють таблицю, складають графіки або діаграми, відзначають маршрут на карті, заповнюють пропуски в розкладі транспорту і т.д.

Завдання, які викладач готує для виконання після читання або прослуховування тексту, повинні носити диференційований характер в залежності від здібностей студентів, так, щоб кожен з них міг брати участь в навчальному процесі, виходячи з розвитку його індивідуальних навичок розуміння. Найменш складними є завдання на розуміння загального змісту тексту. В цьому випадку для перевірки розуміння викладач може запропонувати завдання, які не потребують усної відповіді (Наприклад, розташувати ілюстрації до тексту в певній послідовності, підібрати ілюстрації до певних частин тексту). Нескладними, як правило, бувають завдання на вилучення послідовної інформації з тексту. Якщо в якості контролю розуміння пропонуються питання за змістом тексту, то це загальні питання, які потребують короткої відповіді.

Для більш підготовлених студентів можна пропонувати завдання на детальне розуміння тексту. Такі завдання вимагають усної відповіді, інтерпретації прихованої інформації, що вилучається не з послідовних, а з різних частин тексту.

Завдання можуть бути орієнтовані на виявлення мовних особливостей тексту:

- використовуваної лексики (наприклад, необхідно згрупувати слова за темами, підібрати до них визначення, синоніми, антоніми, похідні і т.д.)
- граматики (вказати способи вираження часу, причин, наслідку, конкретних мовних намірів).

Вправи з використанням у мові щойно прослуханого матеріалу повинні залучати студентів до активного творчого процесу. Добре, коли студенти можуть співвіднести прослуханий текст з власним досвідом, беруть участь в дискусіях, полеміці, рольових іграх.

У сучасній методичній літературі можна знайти і інші численні прийоми розвитку навичок розуміння у тих, хто вивчає іноземну мову. Вибір того чи іншого прийому залежить, очевидно, від складу групи студентів, характеру їх інтересів та ін. Головний же підсумок полягає в тому, що, опановуючи набором стратегій для розуміння іноземної мови, студенти стають повноправними учасниками процесу навчання. Вони демонструють розуміння того, що

відбувається, повноцінну участь у занятті від початку і до кінця. Разом з викладачем, який більше виступає в ролі помічника і наставника, студенти проходять шлях від перших боязких перемог до впевненого володіння мовою. Мотиви пізнання і досягнення стають тим двигуном навчального процесу, який дозволяє студентам опанувати великими обсягами інформації, підвищує якість оволодіння мовою, призводить до формування іншомовної комунікативної компетенції.

### Список літератури

1. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.
2. Артеменко Т.М. Про деякі ефективні стратегії оптимізації процесу викладання іноземних мов / Артеменко Т.М., Липко І.П. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. 2010. – Випуск № 16. - С. 10-18.
3. Міхіна А.Е. Теорія і методика навчання аудіювання : автореф. / А. Е. Міхіна. – К., 2009.
4. Семенчук Ю. О. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання: дис. ... канд. пед. наук:13.00.02 – теорія і методика навчання / Ю. О. Семенчук – Київ : КНЛУ, 2007. – 280 с.